

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Mihrî Hatun'un Âşıkâne Bir Gazelinin Şerhi
Commentary of a Lovely Gazel of Mihri Hatun

Gülcan ALICI

Arş. Gör. Dr., KSÜ, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
gulcanalici75@gmail.com,
Orcid ID: 0000-0001-8134-9498

Bedriye ÇOKYİĞİT

Yüksek Lisans Öğrencisi, KSÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü
cokyigitbedriye000@gmail.com
Orcid ID: 0000-0001-8351-0820

Öz: XV. yüzyılda yaşamış olan Mihrî Hatun klasik Türk edebiyatının önde gelen kadın şairlerindedir. Mihrî Hatun Amasya'da II. Bâyezîd'in edebî muhitinde yetişmiştir. Divanı elde bulunan ilk kadın şair olan Mihrî, sade ve samimi üslubuyla tanınmıştır. Sadece bir hayalin değil, hayatın da şiirlerini yazan Mihrî Hatun genellikle âşıkane şiirler yazmıştır. Makalede ele aldığımız şiiri de âşıkane bir gazeldir. Gazelde, divan edebiyatı tiplerinden sevgili, âşık ve rakip konu edilmiştir. Bu bağlamda gazelde âşığın yanma yakılışı ile maşuğun âşığa yaptığı cevr ü cefalar dile getirilmektedir. Bu cevr ü cefalardan âşık için en dayanılmazı sevgilinin âşığına değil de rakibe rağbetidir. Bu makale XV. asrın kadın şairi Mihrî Hatun ile onun âşıkane gazelinin şerhini konu almaktadır. Yapılan şerh ile şiirin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mihrî Hatun, klasik Türk şiiri, âşıkane gazel, şerh.

Abstract: Mihrî Hatun, who lived in the 15th century, is one of the leading female poets of classical Turkish literature. Mihri Hatun grew up in the literary environment of II. Bayezid in Amasya. Mihrî, who is the first woman poet whose divan is available, is known for her plain and sincere style. Mihrî Hatun, who wrote poems not only of a dream but also of life, generally wrote amorous poems. Her poem, which we discussed in the article, is also an amorous ghazal. In the ghazal, lovers, admirer and rival are the subjects of divan literature. In this context, in the ghazal the burning of the admirer and the pain caused by the lover to the admirer are expressed. The most unbearable of these kinds of suffering for the lover is the love of the admirer not to the lover, but to the rival. This article is about 15th century female poet Mihri Hatun, and the commentary of her amorous ghazal. With the commentary, the poem was better understood.

Keywords: Mihrî Hatun, Classical Turkish poetry, amorous gazel, commentary.

MİHRÎ HATUN

Mihrî Hatun, Amasya'da doğmuştur (861-865?/1456-1460?). Adı ve mahlası Mihrî'dir. Babası Belâyî mahlasıyla şiirler yazan Kadı Hasan Amasyevî'dir. Şehzadeler sayesinde bir kültür ve sanat merkezi hâline gelen Amasya'da yetişmiştir. Şiirleri ile Şehzade II. Bâyezîd'in dikkatini çekerek iltifatına nail olmuş ve çevresindeki şairler arasına katılmıştır. Mihrî, asıl şöhretini de bu edebî muhitte

kazanmıştır. II. Bâyezîd'den sonra Amasya valisi olan Şehzade Ahmed devrinde de saraydaki itibarlı konumunu korumuştur. Mihrî Hatun'un gençliğinde çok güzel, hoş sohbet, biraz şuh, fakat o derece de namuslu, iffetli ve iradesine hâkim biri olduğuna, ondan bahseden önemli eserlerde işaret olunmuştur. Zamanında erkeklerle beraber şiir ve musiki meclislerine katılmıştır. Yüz ve ahlak güzelliğini aynı ölçüde birleştiren Mihrî Hatun, birçok talibi çıkmasına rağmen hiç evlenmemiştir. Mihrî Hatun 918/1512 yılından sonraki bir tarihte, muhtemelen 920/1514 veya 912/1516'da 50-60 yaşlarında iken Amasya'da vefat etmiş, büyük dedesi Pîr Şücâaddîn İlyas'ın türbesine defnedilmiştir (Arslan 2007: 7-41; İpekten 1996: 175; Alıcı, 2009: 3-5).

Mihrî Hâtun, divanı elimizde bulunan ilk kadın şair olarak kabul edilir. Şiirlerinde, sade, samimi ve âşıkane bir üsluba sahip olan Mihrî, hayalle birlikte hayatı da şiirlerine yansıtmıştır. O, daha çok erkek şairlerce temsil edilen klasik Türk şiiri vadisinde kendisine bir yol bulmuş, edebî üslubuyla günümüze kadar sesini duyurabilmiştir. Mihrî Hâtun'un mürettep bir divanı ve 461 beyitlik Tazarru'-nâme adlı bir mesnevisi vardır.

Bu makalenin konusu XV. asır klasik Türk şiirinin kadın şairlerinden Mihrî Hatun'un âşıkane bir gazelinin şerhidir. Şerh Arapça bir kelime olup sözlük anlamı, "açma, ayırma; bir ibâreyi veya eseri açıklama; açık anlatma"dır (Devellioğlu, 1997: 991). Şerh aslında mananın üstündeki örtüyü kaldırıp metnin gizli sırlarını aşikâr etmektir. Şerh, çeşitli sebeplerden anlaşılması zorlaşmış eserlerin daha iyi anlaşılması için yapılır. Eserin açıklanıp anlaşılır hâle getirilmesi kıymet aktarımını kolaylaştırdığı gibi ilgili alana da kıymet kazandırır. Bu bağlamda şiir şerhlerinin klasik Türk şiirinin anlaşılıp sevilmesine katkı sağlayacak muhtevada olması çok mühimdir (Alıcı, 2022: 151-152).

Gazelin Eski Harfli Metni ve Çeviri Yazısı

جانا يتر بو جانمه جورو جفالر ايت زجر ايسه جانه آنجق اوله كل وفالر ايت	Cânâ yeter bu cânuma cevr ü cefâlar it Zecr ise cânâ ancak ola gel vefâlar it
مختلر ايله قارشوکه اولدکچه عاشقک سن اوينه کل رقبيله خوش خوش صفالر ايت	Mihnetler ile karşıña öldükçe 'âşıkun Sen oyna gül raḳ b ile hoş hoş şafâlar it
عاشقاروکی بیکنه اولدرمه دوستم اولدر رقيب کافری باری غزالر ايت	'Âşıklarunı b -güneh öldürme dostum Öldür raḳ b-i kâfiri bâr ḡazâlar it
لطف ايله قل علاج بوکون ای طیبیب جان دل خستهدر فراوقکله کل دوالر ايت	Luṭf eyle kıl 'ilâc bugün ey ṭab b-i cân Dil ḡastedür firâḡun ile gel devâlar it
شیرین لیبيله آغزوکه سوکمش ای مهری یار عمری چوغ اولسون ال کتور ايمدی دعالر ايت	Ş r n leb iyle aḡzuña sögmüş iMihr yâr 'Ömri çoḡ olsun el götür imdi du'âlar it

(Arslan, 2007: 219).

Vezin: Cânâ ye/ ter bu cânu/ ma cevr ü ce/ fâlar it

--- / - . - . / . - - / - - -

Zecr ise / cânâ anca/ k ola gel ve/ fâlar it

- - . / - - . / - . - . / - - -

(-) (-)

Mef'ûlü/fâ'ilâtü/mefâ'ilü/fâ'ilün

Gazelde veznin metinle örtüşmesi için şair, birinci beyitte beş vasl, iki imale (ise, -i; ola, -a); ikinci beyitte üç vasl, bir imale (ile -i); üçüncü beyitte üç vasl, bir imale (âşıklarunı, -u) ve bir med (dost); dördüncü beyitte 5 vasl, iki imale (tabîb, -ta; ile, -le), bir zihaf (tabîb, -i) ve beşinci beyitte dört vasl, iki imale (ömri, -i; imdi, -i), bir zihaf (Mihrî, -i) yapmıştır. Bu aruz uygulamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Gazeldeki Aruz Uygulamaları						
	1. Beyit	2. Beyit	3. Beyit	4. Beyit	5. Beyit	Toplam
İmale	2	1	1	2	2	8
Vasl	5	3	3	5	4	20
Sekt	-	-	-	-	-	-
Med	-	-	1	-	-	1
Zihaf	-	-	-	1	1	2
Toplam	7	4	5	8	7	31

Buna göre şair, vezin uygulamasında beş beyitlik gazelde toplam 8 kez *imaleye*, 20 kez *vasla*, 2 kez *zihafa* ve 1 kez de *med'e* başvurmuştur. Şair, vezin uygulamasında *sekte* hiç başvurmamıştır. Toplam yapılan uygulama sayısı 31'dir. Şairin, vezne 31 kez müdahalede bulunduğu görülmektedir.

Kafiye: Kafiye mısraların sonundaki *cefâlar*, *vefâlar*, *safâlar*, *gazâlar*, *devâlar*, *du'âlar* köklerinin sonlarındaki *â* sesleri gazelin kafiyesini oluşturmaktadır. Kelimelerdeki *â* sesleri kafiye'nin asıl unsuru olan revî harfidir. Kafiye sadece revî harfine dayandığından gazelin kafiyesi kafiye-i mücerrededir.

Redif: Kafiye her mısraın kafiye harfinden sonra tekrarlan *-lar it* ifadesi gazelin redifini oluşturmaktadır.

Gazelin Şerhi

جانا يتر بو جانمه جورو جفالر ايت

زجر ايسه جانه آنجق اوله كل وفالر ايت

1. Cânâ yeter bu cânuma cevr ü cefâlar it
Zecr ise cânâ ancak ola gel vefâlar it

“Ey sevgili, canıma ettiğin bu cevr ü cefalar yeter. Cana eziyet ise ancak bu kadar olur, gel artık vefalar et.”

Cevir kelimesi “haksızlık edip incitme, eziyet, cefa, gadr, zulüm” manalarına gelmektedir. Divan edebiyatında sevgilin en belirgin özelliklerinden birisi âşığına cevr ü cefalarda bulunmasıdır. Klasik Türk şiirinde sevgili güzeldir, naziktir, eşi ve benzeri yoktur. Fakat bu güzel özelliklerinin yanında âşığına yapmış olduğu nazlar, çektirdiği cefalar ve ettiği eziyetler hiç eksik olmaz. Bu cevri'nin asıl sebebi ise âşığın âşıklık derecesini ve sadakatini ölçmektir. Bu sebepten âşık bu eziyetler karşısında asla şikâyetle bulunmaz. Çünkü cevirden şikâyet sevgiliye sadakatsizliktir. Gerçek âşık sevgilin derdini cana safa, cevri'ni vefa olarak bilmeli ve bu cevr ü cefa ne kadar çok olursa olsun onun tatlı acısına tahammül etmelidir. Sevgilin cevri ve cefası âşığa olan ilgi ve alakasını gösterir (Alıcı, 2008: C 19, 119-142).

Matla beytinin birinci mısraında şair bir âşık olarak yeter kelimesini iki manada kullanmaktadır. Birinci olarak sevgilin yaptığı eziyetlerin kendisi için bir lütuf olarak yeterli olduğunu ifade eder. İkinci olarak yapılan eziyetlerin hayli fazla olduğunu dile getirerek sevgilin artık kendisine vefa göstermesini ister. Diğer bir ifadeyle âşık ister lütuf ister kahır olsun maşuktan gelen her davranışa razıdır. Âşık beyitteki “gel vefalar et” ifadesiyle sevgiliye bir çağrıda bulunmaktadır. Divan şiiri ikliminde sevgilin âşığın yanına gelerek vefa göstermesi alışılmış bir hadise değildir. Bu durumda “gel vefalar et” ifadesi ile sevgiliden eziyetten vazgeçmesi istenmektedir. Ayrıca *gel* kelimesini hem yazılış hem de vezne uygunluk bakımından benzerlik gösteren *gül* olarak da düşünmek mümkündür. Sevgili gelmeyeceğine göre belki gülerek vefa göstermesi daha olasıdır.

Beyitte *cefâ* ve *vefâ* kelimeleri arasında *tezat*; *cevr ü cefâ* ile *zecr* arasında *tenasüp* vardır. *Cânâ* kelimesinde *nida*, *cân* kelimesinin üç kez zikredilmesi ile de *tekrir* yapılmıştır. Birinci beyitteki *cânâ* ile ikinci beyitteki *cânâ* kelimeleri arasında *cinâs* vardır. Ayrıca “c” harfleriyle yapılan *aliterasyon* ve “a” harflerinin tekrarıyla oluşan *asonans* beyte ahenk katmaktadır.

محنتلر ايله قارشوکه اولدکجه عاشقک

سن اوينه كل رقيبيله خوش خوش صفالار ايت

2. Mihnetler ile karşuna öldükçe âşıkun

Sen oyna gül rakîb ile hoş hoş safâlar it

“(Ben) âşığın mihnetler ile karşında ölürken sen rakip ile gül, oyna, hoş safalar et.”

Gazelin matla beytinde sevgilinin vefasızlığını ve kendisine çektirdiği cevr ü cefaları dile getiren şair, hüsn-i matlada ise rakip sebebiyle eziyetlerin arttığından bahsetmektedir. Divan şiirinde aşk; âşık, sevgili ve rakip tipleri arasında cereyan eder. Bunlardan sevgili vefasızdır, âşığını görmezden gelir ve ona sürekli eziyet ve sıkıntılar çektirir. Rakiple buluşur ve âşıktan sevgisini esirger. Bu tiplerden ikincisi âşıktır. Âşık duygularında samimi olmasına rağmen her zaman gam keder içindedir. Sevgilisi için canından bile vazgeçmeye hazırdır. Hayattaki tek gayesi sevgilisine ulaşmaktır. Ulaşamadığı için de ömrü boyunca hayat ve memmat arasındadır. Âşığın en büyük üzüntü kaynağı sevgilinin rakiplere rağbetidir. Bu aşk ikliminde vazgeçilmez üçüncü tip ise rakiptir. Rakip, sevgili ile âşığın arasına giren ve onları ayıran engeldir. Âşık, sevgili ile arasına giren bu engelden her zaman şikâyetçidir. Bu sebeple âşık, rakiple sürekli mücadele hâlinindedir. Bu süreçte rakip, âşığa sevgili kadar eziyet eder.

Sevgili bu beyitte âşığın yapmış olduğu eziyetleri artırmak için araya rakibi de katmıştır. Âşık, sevgiliden gelen her türlü cefaya katlansa da aradaki rakibe asla katlanamaz. Sevgili de bunu bildiği için âşıktan ziyade rakibe rağbet eder. Böylelikle âşığın cevr ü cefada sınırları zorlar. Sevgilinin âşığı dururken rakip ile oynayıp gülmesi, sefalar etmesi âşık için ölümden beterdir.

Beyitte *mihnet* ile *oyna gül ve safâ* kelimeleri arasında *tezat* sanatı, *hoş hoş* kelimeleri ile de ikileme yapılmıştır. Beyitteki bu *hoş hoş* kelimeleri ile *it* kelimesi birlikte alındığında âşığın rakibe *kelp/it* dediğini düşünmek mümkündür. Beyitte bu kelimeler vasıtasıyla *iham-ı tenasüp* yapılmıştır. Bu durumda âşık sevgilinin yanındaki it rakibi “hoşt hoşt” diyerek kovmaya çalışmaktadır.

عاشقاروکی بیکنه اولدرمه دوستم

اولدر رقيب کافری باری عز الرايت

3. Âşıkların bî-güneh öldürme dostum

Öldür rakîb-i kâfiri bârî gazâlar it

“Dostum (Ey sevgili), âşıkların günahsız yere öldürme (onların bir günahı yok); bari kâfir rakibi öldür ki gazâ etmiş ol.”

Divan şiirinde sevgili âşığın eziyette sınırları zorlar. Yapılan eziyetleri birer lütuf olarak gören âşık ise bir türlü vuslata nail olamaz. Ayrılık ateşinde ölüp ölüp dirilen âşığı asıl sevgilinin rakibe rağbeti öldürür. Rakip, fitneleriyle âşığın sevgiliye olan muhabbetini inkâr edip kendisini hakiki âşık olarak gösterir. Bu inkârı sebebiyle âşığın nazarında rakip kâfirdir. Beyitte âşık sevgiliye dostane bir tavsiyede bulunarak kendisini sevmekten başka günahı olmayan âşığını öldürmek yerine, fitneci kâfir rakibi öldürerek gaza sevabı kazanmasını ister. Âşık ancak, işi gücü söz taşıma ve fitne olan rakibin ölmesiyle huzura kavuşur. Yine beyitte âşık, sevgili ve rakip üçlüsü bağlamında sosyal boyut olarak suçsuz birini öldürmenin günah olduğu, kâfire karşı yapılan mücadelenin ise sevap kazandıracığı vurgulanmaktadır. Rakip de kâfir olarak görüldüğü için sevgili onu öldürerek gaza sevabı kazanacaktır. Âşık bu yaklaşımı ile sevgiliyle aralarına giren rakibi bertaraf etmeyi düşünmektedir. Beyitte *gaza etmek*, *rakib-i kâfir*, *öldürmek* kelimeleri arasında *tenasüp*; *bî-güneh* ve *kâfir* kelimeleri arasında ise *tezat* vardır.

لطف ايله قل علاج بوکون ای طبیب جان

دل خستدر فراقوکلله کل دوالر ايت

4. Lutf eyle kıl ilâc bugün ey tabîb-i cân

Dil hastedür firâkun ile gel devâlar it

“Ey can tabibi, bugün lütfeyle ilaç ver. Gönül ayrılığın ile hastadır gelerek devalar et.”

Divan şiirinde âşık sevgilinin hastası, sevgili ise onun tabibidir. Sevgiliden ayrı düşen âşığın tabii olarak gönül derdi artar. Beyitte ayrılık derdiyle hasta olan âşık, gönül derdinin tabibi olan sevgilisine seslenerek gelmek suretiyle derdine deva olmasını istemektedir. Sevgilinin lütfedip âşığının yanına gelmesi âşığın çok istediği vuslatın gerçekleşmesi demektir. Sevgilinin onu vuslata nail etmesi, âşığın gönlünün ilacı, derdinin devası olacaktır. Sevgilinin bu yaklaşımı ne görülmüş ne de duyulmuştur. Dolayısıyla âşığın bu arzusu gerçekleşmesi mümkün olmayan bir temennidir. Firkatte âşığın yanına gelip derdine deva, gönlüne ilaç verecek olan aslında sevgilinin kendisi değil hayalidir. Âşığın gönlüne sevgilinin hayalinin bile gelmesi onun gönül derdine devalar olacaktır. Beyitte aşk derdi bağlamında *ilâc, tabîb, hasta* ve *devâ* kelimeleri arasında *tenasüp, tabîb-i cân* ifadesinde de *açık istiare* vardır.

شیرین لبیله آغزوکه سوکمش ای مهری یار

عمری چوغ اولسون ال کتور ایمدی دعالر ایت

5. Şîrîn lebiyle agzuna söğmiş i **Mihrî** yâr

Ömri çoğ olsun el götür imdi du'âlar it

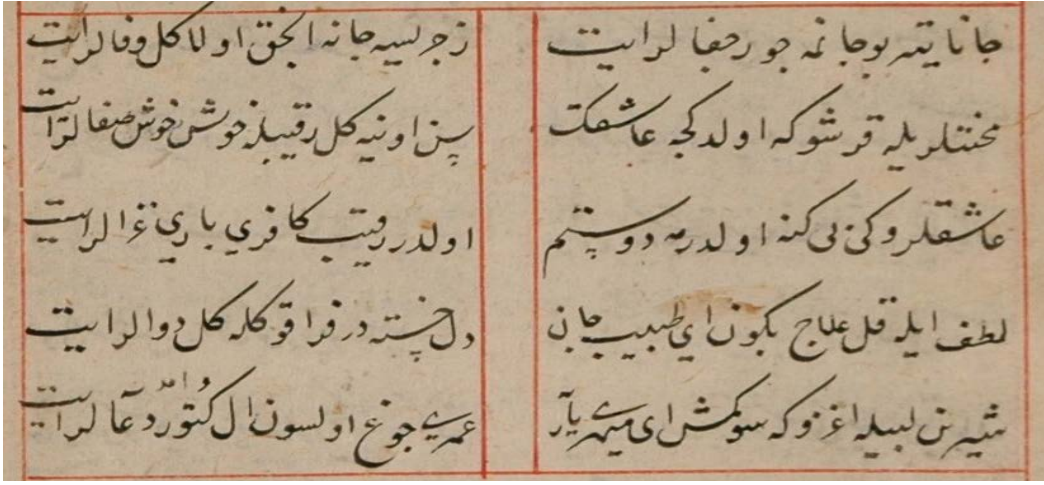
“*Ey Mihrî, sevgili tatlı dudağıyla (senin) ağzına sövmüş. Ömrü çok olsun, şimdi sen de el açıp dualar et.*”

Âşığın huzurda haddini aşan, gerçekleşmesi mümkün olmayan talepleri onu nazardan düşürür. Sevgili, âşığın bu davranışlarına kötü sözlerle karşılık verir. Sevgilinin âşığına tenezzül edip onu kötü sözlerle bile anması aslında âşığa gösterilen bir alakadır. Bu alakanın kendisine bir rağbet olduğunu kabul eden ve bundan memnun olan âşık, ellerini açarak sevgilinin ömrünün uzun olması için Allah'a dualar eder. Şirin dudaktan acı/kötü sözün çıkmasında *tezat* vardır. Beyitte *ağzına sövmek** (*küfretmek*) ve *el götürmek* (*el kaldırmak, el açmak*) deyimleri kullanılmıştır. Şairin bir beyitte iki ayrı deyim kullanması ve bir bayan olarak küfür içeren söz söylemesi dikkat çekicidir. Ağzına sövmek deyimini Mihrî Hatun'un edebî üslubundan ziyade âşık sevgili arasında geçen hadisenin nakli olarak değerlendirmek mümkündür.

SONUÇ

Mihrî Hâtun, bu âşıkane yek ahenk gazelinde klasik Türk şiiri aşk anlayışı bağlamında âşık, maşuk ve rakip tiplerinin irtibatını konu edinmektedir. Birinci beyitte âşık, sevgilinin cevri ü cefalarından şikâyetle kendisine vefa göstermesini istemektedir. Buna karşılık ikinci beyitte âşığın bu isteğinin kabul görmediği anlaşılmaktadır. Öyle ki mihnetler içerisinde ölme noktasına gelmiş âşık, bir tarafta iken sevgili rakip ile gülüp oynamakta safalar etmektedir. Onun bu yaklaşımı âşığı ölmekten beter etmektedir. Bu sebepten âşık, sevgilisinin günahsız âşığını öldürüp günaha girmektense kâfir rakibi öldürerek gaza sevabı kazanmasını istemektedir. Biçare âşık bu durumda bile sevdiğinin iyiliğini arzu etmektedir. Ne yaparsa yapsın bir türlü vuslata nail olamayan âşık, ayrılık derdine sevgilinin gelerek derman olmasını ister. Divan şiiri ikliminde sevgilinin âşığının ayağına gelmeyeceği gibi lütfedip gülmesi de mümkün değildir. Âşığın haddi aşan bu talebi karşılığında maşuk, gazelin makta beytinde acı sözleriyle karşılık verir. Âşık, kendisiyle ilgili sevgilinin tatlı dudağından çıkan bu acı sözleri/küfrü kendisine bir alaka olarak görüp memnun olur. Bu sebepten el kaldırıp sevgilinin ömrünün uzun olması için dualar eder. Şair, divan şiiri aşk anlayışının bir yönünü yansıtan gazelinin bu dua ile bitirir.

* Bu deyim diğer bir 15. asır şairi Ahmet Paşa da “Şekker lebin ağzıma söverse/Sövmek değil ol duâdır ey dost” beytinde kullanmıştır (Tarlan, 1992:128).

Mihrî Hânım binti Kâdî Belâyî Amasyavî, *Divan*, 06 Mil Yz FB 220, v.: 49b.

KAYNAKLAR

Alıcı, L. (2008). Klasik Türk şiirinde muhabbet kanunları. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. S. 19, 119-142.

Alıcı, L. (2009). XVI. asır divan şairlerinden Mihrî Hâtûn ve redd-i matla' gazelleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 2, 1-18.

Alıcı, L. (2022). Nev' înin "geçmedi" redifli gazelinin şerhi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19 (1), 150-157.

Arslan, M. (2007). *Mihrî Hâtun divânı*. Amasya Valiliği Yayınları.

Arslan, M. (2021). Mihrî Hâtun. <http://teis.yesevi.edu.tr> [Erişim tarihi: 25.05.2022]
Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Aydın Kitabevi.

<http://lugatim.com> [Erişim tarihi: 10.06.2022]

İpekten, H. (1996). *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, MEB Yay.

Mihrî Hânım binti Kâdî Belâyî Amasyavî, *Divan*, 06 Mil Yz FB 220, <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/> [Erişim tarihi: 19.07.2022]

Pala, İ. (1998). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. Ötüken Yayınları.

Tarlan, A. N. (1992). *Ahmet Paşa divanı*. Akçağ Yayınları.

Yurtbaşı, M. (1996). *Örnekleriyle deyimler sözlüğü*. Özdemir Yayıncılık.